

Język polski
branżowa szkoła I stopnia – po szkole podstawowej

Cele kształcenia – wymagania ogólne

I. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Rozwijanie dojrzałości intelektualnej, emocjonalnej i moralnej uczniów.
2. Rozumienie konieczności zachowania i rozwoju literatury i kultury w życiu jednostki oraz społeczeństwa.
3. Rozwijanie umiejętności rozróżniania kultury wysokiej i niskiej, elitarnej i popularnej oraz dostrzeganie związków między nimi.
4. Kształtowanie świadomego odbioru utworów literackich i tekstów kultury na poziomie dosłownym i przerośnym.
5. Kształcenie umiejętności rozumienia roli mediów oraz ich wpływu na zachowania i postawy ludzi, a także właściwego korzystania z nich.
6. Wspieranie uczniów w budowaniu własnego systemu wartości na fundamencie prawdy, dobra i piękna oraz szacunku dla człowieka.

II. Kształcenie językowe.

1. Pogłębianie funkcjonalnej wiedzy na temat wybranych zagadnień z zakresu kształcenia językowego.
2. Doskonalenie umiejętności komunikowania się (słuchania, czytania, mówienia i pisanie) oraz stosownego wykorzystania języka w różnych sytuacjach komunikacyjnych.
3. Uważliwanie na piękno mowy ojczystej, rozwijanie kultury językowej i umiejętności posługiwania się poprawną polszczyzną.
4. Doskonalenie umiejętności poprawnego mówienia oraz pisanie zgodnego z zasadami ortofonii oraz pisowni polskiej.

III. Tworzenie wypowiedzi.

1. Wykorzystanie kompetencji językowych w określonych formach wypowiedzi ustnych i pisemnych.
2. Doskonalenie umiejętności wyrażania własnych sądów, argumentacji i udziału w dyskusji.
3. Rozwijanie umiejętności stosowania podstawowych zasad retoryki, w szczególności argumentowania, oraz rozpoznawania manipulacji językowej.
4. Rozwijanie umiejętności tworzenia tekstów o wyższym stopniu złożoności.

IV. Samokształcenie.

1. Doskonalenie umiejętności korzystania z różnych źródeł informacji, w tym zasobów cyfrowych, oceny ich rzetelności, wiarygodności i poprawności merytorycznej.
2. Utrwalanie poszanowania dla cudzej własności intelektualnej.

3. Kształcenie nawyków systematycznego uczenia się; porządkowania zdobytej wiedzy i jej pogłębiania.
4. Wyrabianie nawyku samodzielnej lektury.
5. Zachęcanie do rozwijania uzdolnień własnych poprzez udział w różnych formach aktywności intelektualnej i twórczej.
6. Rozwijanie umiejętności efektywnego posługiwania się technologią informacyjną w poszukiwaniu, porządkowaniu i wykorzystywaniu pozyskanych informacji.

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

Na III etapie edukacyjnym w branżowej szkole I stopnia obowiązuje utrwalanie, poszerzanie i doskonalenie wiadomości i umiejętności nabytych w szkole podstawowej.

I. Kształcenie literackie i kulturowe

1. Czytanie utworów literackich. Uczeń:

- 1) rozumie podstawy periodyzacji literatury, poznaje okresy literackie (starożytność, średniowiecze, renesans, barok, oświecenie, romantyzm, pozytywizm, Młoda Polska, dwudziestolecie międzywojenne, literatura wojny i okupacji, literatura lat 1945–1989 krajowa i emigracyjna, literatura po 1989 r.);
- 2) rozróżnia gatunki epickie, liryczne, dramatyczne, w tym: gatunki poznane w szkole podstawowej oraz epos, tragedię antyczną, epos rycerski, odę oraz typy powieści i dramatu, rozpoznaje podstawowe cechy gatunkowe czytanych utworów literackich;
- 3) określa problematykę poznanych tekstów oraz jej związek ze zjawiskami społecznymi i historycznymi;
- 4) rozpoznaje w utworze elementy świata przedstawionego (narracja, fabuła, bohaterowie, sytuacja liryczna, podmiot-adresat, akcja, wątek, motyw);
- 5) przedstawia odczytanie utworu w kontekście własnych doświadczeń;
- 6) określa w poznawanych utworach problematykę egzystencjalną i poddaje ją refleksji;
- 7) określa obecne w utworach literackich wartości uniwersalne i narodowe: dobro, prawda, piękno, wiara, nadzieja, miłość, Bóg, wolność, niepodległość, ojczyzna, solidarność, braterstwo, przyjaźń, honor, określa ich rolę i związek z problematyką utworu oraz znaczenie dla budowania własnego systemu wartości;

2. Odbiór tekstów kultury. Uczeń:

- 1) przetwarza informacje w analizie tekstów publicystycznych, popularnonaukowych;
- 2) odczytuje pozaliterackie teksty kultury, rozumie ich odmienny język;
- 3) odróżnia dzieła kultury wysokiej od tekstów kultury popularnej;
- 4) rozpoznaje specyfikę tekstów informacyjnych, publicystycznych, reklamowych; wśród tekstów prasowych rozróżnia wiadomość i komentarz;
- 5) wyszukuje w tekście informacje wyrażone wprost i pośrednio, porządkuje je, określa ich funkcję w przekazie;
- 6) odróżnia informacje od opinii;
- 7) określa temat i główną myśl tekstu;

- 8) określa relacje między częściami wypowiedzi (np. tytuł, wstęp, rozwinięcie, zakończenie);
- 9) wyszukuje w tekście potrzebne informacje, cytuje fragmenty różnego typu tekstów we własnej wypowiedzi.

II. Kształcenie językowe

1. Gramatyka języka polskiego. Uczeń:

- 1) określa formy fleksyjne odmiennych części mowy i ich funkcje w tekście;
- 2) rozpoznaje w tekstach nieodmienne części mowy i określa ich funkcje znaczeniowe i składniowe;
- 3) rozumie rolę budowy słowotwórczej wyrazów w tworzeniu znaczenia w tekście;
- 4) określa funkcje zdań pojedynczych i różnego typu zdań złożonych w tekstach;
- 5) wykorzystuje wiedzę z dziedziny fleksji, słowotwórstwa, frazeologii i składni w tworzeniu własnych wypowiedzi.

2. Zróżnicowanie języka. Uczeń:

- 1) rozróżnia style języka oraz rozumie potrzebę funkcjonalnego ich stosowania;
- 2) określa rodzaje stylizacji (archaizacja, dialektyzacja, kolokwializacja, stylizacja środowiskowa) oraz ich funkcje w tekście;
- 3) rozumie rolę współczesnej polszczyzny potocznej w kształtowaniu zachowań językowych; określa jej funkcje w zróżnicowaniu języka mówionego i pisanego;
- 4) określa cechy stylu wypowiedzi internetowych;
- 5) odróżnia słownictwo neutralne od emocjonalnego, oficjalne od swobodnego.

3. Komunikacja językowa i kultura języka. Uczeń:

- 1) rozumie pojęcie znaku językowego oraz języka jako systemu znaków; rozróżnia typy znaków i określa ich funkcje w tekście;
- 2) zna pojęcie aktu komunikacji językowej oraz jego składowe (komunikat, nadawca, odbiorca, kod, kontekst, kontakt); określa zmiany w akcie komunikacji związane z rozwojem jej form (np. komunikacji internetowej);
- 3) posługuje się różnymi odmianami polszczyzny w zależności od sytuacji komunikacyjnej;
- 4) stosuje zasady etyki wypowiedzi; wartościuje wypowiedzi językowe, stosując kryteria, np.: prawda-fałsz, poprawność-niepoprawność;
- 5) stosuje zasady etykiety językowej w wypowiedziach ustnych i pisemnych odpowiednie do sytuacji.

4. Ortografia i interpunkcja. Uczeń:

- 1) wykorzystuje wiedzę o zasadach pisowni oraz interpunkcji w tworzonych przez siebie tekstach.
- 2) dostrzega oraz koryguje błędy ortograficzne i interpunkcyjne we własnych i cudzych wypowiedziach.

III. Tworzenie wypowiedzi

1. Elementy retoryki. Uczeń:

- 1) formułuje tezy i argumenty w wypowiedzi ustnej i pisemnej;
- 2) wygłasza mowę z uwzględnieniem środków pozajęzykowych;
- 3) gromadzi i porządkuje materiał rzeczowy potrzebny do tworzenia wypowiedzi; redaguje plan kompozycyjny własnej wypowiedzi;
- 4) tworzy wypowiedź, stosując odpowiednią dla danej formy gatunkowej kompozycję i układ graficzny oraz zasady spójności tekstu;
- 5) rozróżnia typy argumentów;
- 6) rozumie, na czym polega logika i konsekwencja toku rozumowania w wypowiedziach argumentacyjnych;
- 7) odróżnia dyskusję od sporu i kłótni;
- 8) rozróżnia pragmatyczny i etyczny charakter tekstów reklamowych; odczytuje reklamę jako tworzenie fikcyjnego świata.

2. Mówienie i pisanie. Uczeń:

- 1) buduje wypowiedzi w sposób świadomy, ze znajomością ich funkcji językowej, z uwzględnieniem celu i adresata;
- 2) reaguje na przejawy agresji językowej, np. prosząc o rozwinięcie lub uzasadnienie stanowiska;
- 3) formułuje pytania, informacje, odpowiedzi, oceny, uzasadnienia, komentarze, głos w dyskusji;
- 4) tworzy formy użytkowe: pisze protokół, opinię, zażalenie; stosuje zwroty adresatywne, zasady etykiety językowej;
- 5) tworzy spójne wypowiedzi w następujących formach gatunkowych: definicja, hasło encyklopedyczne, notatka syntetyzująca, referat;
- 6) rozwija umiejętność tworzenia form wypowiedzi: opisu, charakterystyki, rozprawki;
- 7) stosuje zasady poprawności językowej i stylistycznej w tworzeniu własnego tekstu.

IV. Samokształcenie

- 1) dokonuje krytycznej selekcji źródeł;
- 2) rozwija umiejętność oceny informacji przekazywanych przez media;
- 3) posługuje się słownikami różnego typu;
- 4) wykorzystuje multimedialne źródła informacji;
- 5) gromadzi i przetwarza informacje, sporządza bazę danych;
- 6) korzysta z zasobów multimedialnych, np. z: bibliotek, słowników on-line, wydawnictw e-book, autorskich stron internetowych twórców; dokonuje wyboru źródeł internetowych, uwzględniając kryterium poprawności rzeczowej oraz krytycznie ocenia ich zawartość.

Lektura obowiązkowa:

Biblia, fragmenty *Księgi Hioba*;

Jan Parandowski, *Mitologia*, cz. I *Grecja* – mity nieomawiane w szkole podstawowej;

Homer, *Iliada* (fragmenty);

Sofokles, *Antygona*;

Bogurodzica; *Rozmowa Mistrza Polikarpa ze Śmiercią*;

Pieśń o Rolandzie (fragmenty);

Jan Kochanowski, wybrane pieśni, w tym: *Pieśń IX ks. I*, *Pieśń V ks. II*;

wybrane wiersze następujących poetów:

Mikołaj Sęp-Szarzyński,

Jan Andrzej Morsztyn;

William Szekspir, *Romeo i Julia*;

Molier, *Skąpiec*;

Ignacy Krasicki, *Hymn do miłości ojczyzny*, wybrane satyry;

Adam Mickiewicz, *Oda do młodości*,

wybrane wiersze, w tym *Do matki Polki*;

Juliusz Słowacki, wybrane wiersze, w tym *Testament mój*;

Cyprian Norwid, *Polka*, *Moja piosnka* [II];

Bolesław Prus, *Z legend dawnego Egiptu*;

Eliza Orzeszkowa, *Gloria victis*;

Henryk Sienkiewicz, *Potop*;

wybrane wiersze następujących poetów:

Kazimierz Przerwa-Tetmajer,

Leopold Staff;

Stefan Żeromski, *Przedwiośnie*;

Tadeusz Borowski, *Proszę państwa do gazu, Ludzie, którzy szli*;

Hanna Krall, *Zdążyć przed Panem Bogiem*,

wybrane wiersze następujących poetów:

Julian Tuwim,

Jan Lechoń,

Julian Przyboś,

Krzysztof Kamil Baczyński,

Tadeusz Gajcy,

Wisława Szymborska,

Czesław Miłosz,

Zbigniew Herbert,

Marcin Świetlicki;

Sławomir Mrozek, *Tango*;

Marek Nowakowski, *Górą Edek*;

Olga Tokarczuk, *Wyspa*;

Powojenna piosenka literacka – wybrane utwory Jacka Kaczmarskiego, Agnieszki Osieckiej.

Lektura nadobowiązkowa do wyboru przez nauczyciela.

Warunki i sposób realizacji

Klasy I–III branżowej szkoły I stopnia to okres dalszego rozwijania przez uczniów sposobów poznawania świata i postaw wobec niego, określania celów życiowych, dojrzewania intelektualnego i emocjonalnego, kształtowania się światopoglądu i hierarchii wartości. Rozwojowi towarzyszy poznawanie kultury i jej wytworów, rozwijanie umiejętności komunikowania się z innymi ludźmi, doskonalenie myślenia konkretnego oraz abstrakcyjnego.

Zadaniem nauczyciela języka polskiego w szkole branżowej I stopnia jest przede wszystkim:

- 1) wprowadzenie ucznia w tradycję zarówno literacką, jak i tradycję kultury polskiej, europejskiej i światowej;
- 2) wspieranie i rozwijanie nawyku czytelnictwa;
- 3) rozwijanie świadomości, że książka jest inspiracją dla wyobraźni oraz źródłem wiedzy o świecie i zachowaniach ludzkich;
- 4) kształtowanie systemu wartości i umiejętności ich hierarchizowania;
- 5) inspirowanie refleksji i dyskusji na różne tematy;
- 6) pogłębianie świadomości językowej i komunikacyjnej ucznia;
- 7) dalsze rozwijanie jego sprawności wypowiedzenia się w różnych formach;
- 8) inspirowanie i rozbudzanie potrzeby samokształcenia ucznia.

Nauczyciel w organizowaniu procesu dydaktycznego jest zobowiązany do stosowania rozwiązań metodycznych, które zapewnią integrację kształcenia literackiego, kulturowego, językowego i samokształcenia.

Nauczyciel w branżowej szkole I stopnia odwołuje się do wiedzy i umiejętności, które uczeń nabył na wcześniejszych etapach edukacyjnych. Wprowadza ucznia w świat literatury i kultury, wspiera kształtowanie systemu wartości na gruncie prawdy, dobra i piękna, inspiruje do refleksji egzystencjalnej wypływającej z poznawania dzieł. Wspiera rozwój zainteresowań ucznia, rozumienie przez niego współczesnej kultury i jej związków z tradycją, a także roli nowoczesnych środków przekazywania informacji w kontekście tradycji.